अङ्ग औरवः। इन्द्रः। जगती।

तव त्य इन्द्र सख्येषु वह्नय ऋतं मन्वाना व्यदर्दिरुर्वलम्।
यत्रा दशस्यन्नुषसो रिणन्नपः कुत्साय मन्मन्नह्यश्च दंसयः॥ १०.१३८.०१

ते- अमी। वह्नयः- वोढारः। इन्द्र- ईशनाधिदैवत। तव- ते। सख्येषु- मैत्र्याम्। ऋतं मन्वानाः- सत्यध्यानकुशलाः। बलम्- आवरणबलम्। वदर्दिरुः- व्यदारयन्। कुत्साय- कर्मशीलायोपासकाय। कुत्सा एते हर्यश्वाय शूषमिति श्रुतावेवमेव दृश्यते। मन्मन्- तस्य ध्याने। अह्यश्च- वृत्रस्य। दंसयः- कर्माणि नाशयन्। उषसः- विद्याः। दशस्यन्- प्रयच्छन्। अपः- मूलशक्तिधाराः। रिणन्- निर्गमयन्। इन्द्र लीलां कुरुषे॥१॥

अवासृजः प्रस्वः श्वञ्चयो गिरीनुदाज उस्रा अपिबो मधु प्रियम्।
अवर्धयो वनिनो अस्य दंससा शुशोच सूर्य ऋतजातया गिरा॥ १०.१३८.०२

प्रस्वः- मूलशक्तिधाराः। प्रसूतिर्जन्म। तत्कारिणीः। अवासृजः- बन्धनान्मोचितवानसि। गिरीन्- तद्बन्धकान् जडप्रतीकान्। श्वञ्चयः- चालितवान्। श्वचि गतौ। उस्राः- गाश्चित्किरणान्। उदाजः- बन्धनादुदगमः। प्रियं मधु- सोमाख्यं रसम्। अपिबः- अनुभूतवान्। वनिनः- शरणागतान्। अवर्धयः। अस्य- एतस्येन्द्रस्य। दंससा- कर्मणा। ऋतजातया- सत्यजया। गिरा- वाचा। सूर्यः- आत्मसूर्यो हृदयाकाशे। शुशोच- बभासे॥२॥

वि सूर्यो मध्ये अमुचद्रथं दिवो विदद्दासाय प्रतिमानमार्यः।
दृळ्हानि पिप्रोरसुरस्य मायिन इन्द्रो व्यस्यच्चकृवाँ ऋजिश्वना॥ १०.१३८.०३

दिवः- चित्ताकाशस्य। मध्ये। सूर्यः- आत्मसूर्यः। रथम्- रंहणाख्यव्याप्तिप्रतीकं स्ववाहनम्। रथी ऋतस्य नो भवेति श्रुतेः ऋतं रथः। वि अमुचत्- विमुमोच। आर्यः- आर्यशील इन्द्रः। दासाय- दिवोदासाय स्वसेवकाय। प्रतिमाम्- प्रतिकृतिम्। विदत्- लेभे। ऋजिश्वना- आर्जवगतियुक्तोपासकेन। चकृवान्- सख्यं कुर्वन्। पिप्रोः- पूरयितुः। आकाशवद्विस्तृतचित्तं

Dr. Rangaji
WEBOLIM

कलुषभावनाभिः पूरयितुं यतमानस्य। मायिनः- मायावतः। असुरस्य- प्राणापहर्तुः। दृळ्हानि- दृढानि बन्धनानि। इन्द्रः- ईशनाधिदेवता। व्यास्यत्- व्यक्षिपत्। ॥३॥

अनाधृष्टानि धृषितो व्यास्यन्निधीँरदेवाँ अमृणदयास्यः।
मासेव सूर्यो वसु पुर्यमा ददे गृणानः शत्रूँरशृणाद्विरुक्मता॥ १०.१३८.०४

धृषितः- वृत्रधर्षकः। अनाधृष्टानि- अन्यैरप्रधृष्टान्यपि। व्यास्यत्- व्यक्षिपत्। अयास्यः- अयासनीयश्चालयितुमशक्यः। अदेवान्- देवविरोधिनः। निधीन्- नितरां बलधारकान्। अमृणत्- अहिंसीत्। मासेव सूर्यः- सूर्यो यथा मासे मासे जलं स्वकिरणैर्गृह्णाति तथा। पुर्यं- बन्धने स्थिताम्। वसु- गोसम्पदम्। आ ददे- अग्रहीत्। गृणानः- स्तुतः सन्। विरुक्मता- स्वभासा। शत्रून्- वृत्राणि। अशृणोत्- हिंसितवान् ॥४॥

अयुद्धसेनो विभ्वा विभिन्दता दाशद्वृत्रहा तुज्यानि तेजते।
इन्द्रस्य वज्रादबिभेदभिश्नथः प्राक्रामच्छुन्ध्यूरजहादुषा अनः॥ १०.१३८.०५

विभ्वा- व्यापनशीलेन। विभिन्दता- भेदकेनापि। अयुद्धसेनः- अप्रहृतसेनः। वृत्रहा- आवरणनाशक इन्द्रः। दाशत्- प्रयच्छति। तुज्यानि- प्रेर्याणि। तेजते- तीक्ष्णीकरोति। अभिश्नथः- अभितो हिंसकात्। इन्द्रस्य वज्रात्। अबिभेत्- शत्रुसमूहो भयं प्राप्नोत्। शुन्ध्यूः- शोधक आत्मसूर्यः। प्राक्रामत्- चित्ताकाशे चरितुं प्रक्रान्तवान्। उषाः- ज्ञानोदयदेवता प्रभाती। अनः- स्वरथम्। अजहात्- बन्धाच्चरितुं विमुमोच ॥५॥

एता त्या ते श्रुत्यानि केवला यदेक एकमकृणोरयज्ञम्।
मासां विधानमदधा अधि द्यवि त्वया विभिन्नं भरति प्रधिं पिता॥ १०.१३८.०६

एता त्या- तान्येतानि। केवला- केवलानि। ते- तव कर्माणि। श्रुत्या- श्रोतव्यानि। एकः- असहायः सन्नेव। एकमयज्ञम्- असहायमदानशीलं वृत्रम्। अकृणोः- हतवानसि। द्यवि अधि- नभसि चित्ताकाश इत्याध्यात्मिके। मासां विधानम्- कालविधायकं सूर्यम्।

Dr. Rangani
WEBOLIM

आत्मसूर्यमित्याध्यात्मिके। अदधाः- स्थापितवानसि। त्वया- भवता। विभिन्नम्- वृत्राद्विविच्य स्थापितम्। प्रधिम्- स्वरथचक्रपार्श्वम्। पिता- पालकः सूर्यः। भरति- सुखेन निर्वाहं करोति ॥६॥

Dr. Ranganji

WEBOLIM